

ЗМІСТ

Вступ.....	2
1. Значення системи стандартів безпеки праці	3
2. Основні напрямки роботи, об'єкти та завдання стандартів в галузі охорони праці.....	5
3. Категорії нормативно-технічної документації.....	6
4. Розробка та особливості управління роботами з упровадження стандартів	9
5. Міждержавні стандарти ССБП	11
Висновки	14
Список використаної літератури	15

ВСТУП

Будь-яке законодавство, особливо законодавство про охорону праці, ефективне тоді, коли воно неухильно виконується усіма зацікавленими учасниками відносин. Для здійснення цієї мети держава уповноважила відповідні органи та інспекції, які здійснюють свої повноваження в двох правових формах: шляхом нагляду і шляхом контролю. Вони спрямовані на забезпечення законності, попередження правопорушень та їх усунення.

Охорона праці - це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.

Вищим державним органом, що здійснює державне управління охорони праці, є Кабінет Міністрів України. Він розробляє і забезпечує реалізацію Національної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, визначає функції загальних та галузевих міністерств щодо охорони праці та встановлює порядок створення і використання фондів охорони праці.

Велика увага приділяється розробці спеціальних стандартів по безпеці праці. З цією метою створена Система стандартів безпеки праці (ССБП), яка являє собою комплекс взаємозв'язаних нормативних документів, направлених на забезпечення безпеки праці працюючих в народному господарстві. ССБП включає в себе основоположні державні стандарти, стандарти норм і загальних вимог по видах небезпек, стандарти на вимоги безпеки до виробничого обладнання, стандарти на вимоги безпеки до виробничих процесів і стандарти на вимоги до засобів забезпечення безпеки праці.

1. ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ СТАНДАРТІВ БЕЗПЕКИ ПРАЦІ

На основі діючих правил, норм, інструкцій та інших документів з техніки безпеки і виробничої санітарії розроблена Система стандартів безпеки праці (ССБТ), яка, будучи складовою частиною Державної системи стандартів, охоплює основні напрямки роботи по забезпечення безпечних умов праці.

ССБТ є комплексом взаємопов'язаних стандартів, що містять вимоги, норми і правила, спрямовані на забезпечення безпеки, збереження здоров'я та працездатності людини в процесі праці. Встановлено чотири категорії ССБТ: державні (ГОСТ), галузеві (ОСТ), республіканські (РСТ) і стандарти підприємств (СТП).

У державній системі стандартизації для системи стандартів безпеки праці встановлено клас 12. Наприклад, державний стандарт «Система стандартів безпеки праці. Машина будівельні і дорожні. Загальні вимоги безпеки» позначається ГОСТ 122011-75. Розшифровується позначення наступним чином:

12 - клас у державній системі стандартів ССБТ;

2 - шифр підсистеми «Стандарти вимог безпеки до виробничого обладнання»;

011 - порядковий номер стандарту в підсистемі;

75 - затверджений постановою Державного комітету стандартів Ради Міністрів СРСР від 10 грудня 1975 р. Термін дії цього ГОСТу встановлений до 01.01.1990.

Загальний порядок впровадження стандартів ССБТ викладено в затверджених в 1982 р Державним комітетом СРСР по стандартах і ВЦРПС «Методичних вказівках щодо впровадження стандартів ССБТ в галузях народного господарства РДМУ 83-82». Відповідно до методичних вказівок загальне керівництво роботами по організації впровадження стандартів ССБТ на підприємствах здійснює керівник або головний інженер, а організаційно-методичне керівництво - служба стандартизації за участю служби охорони праці. Керівник підприємства видає наказ, в якому дає перелік стандартів, які

підлягають впровадженню, призначає комісію в складі головного інженера (голова), керівників служб стандартизації та охорони праці та інших фахівців, а також затверджує плани організаційно-технічних заходів щодо впровадження стандартів ССБТ.

У планах організаційно-технічних заходів по впровадження конкретних стандартів ССБТ передбачаються:

- Визначення потреби в сировині, матеріалах, устаткуванні, оснащенні, засобах захисту працюючих, необхідних для організації виробництва відповідно до вимог впроваджуваних стандартів;
- Забезпечення підрозділів і служб підприємства необхідною кількістю стандартів, що підлягають впровадженню;
- Вивчення інженерно-технічними працівниками підприємства стандартів, що підлягають впровадженню, а в необхідних випадках проведення позапланових інструктажів з працюючими;
- Розробка і перегляд документації підприємства з безпеки праці з метою приведення її у відповідність з впроваджуються стандартами;
- Внесення змін або переробка технологічної документації з метою приведення її у відповідність з впроваджуються стандартами.

Роботи, включені в план організаційно-технічних заходів щодо впровадження стандартів, повинні бути враховані в планах підприємств по розділах виробництва, нової техніки, капітального будівництва, матеріально-технічного постачання, підготовки кадрів, в комплексних планах поліпшення умов, охорони праці та санітар-но оздоровчих заходів, угодах з охорони праці, в планах соціально-економічного розвитку підприємств.

Завершення робіт з впровадження стандарту оформляється актом встановленої форми, який підписується всіма членами комісії та затверджується керівником підприємства. Дата затвердження акта вважається завершенням періоду впровадження стандарту.

2. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОБОТИ, ОБ'ЄКТИ ТА ЗАВДАННЯ СТАНДАРТІВ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Основним напрямом робіт зі стандартизації в галузі охорони праці є розвиток Системи стандартів безпеки праці (ССБП) на державному, галузевому рівнях. Принцип побудови цієї системи регламентується Держстандартом "Основні положення". Нині ССБП встановлює такі вимоги: до організації робіт та організаційно-методичному положенню по побудові системи; виробничому устаткуванню й процесам; засобам захисту працюючих; безпеки будівель і споруд, а також нормам по видах небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Основним завданням стандартизації в галузі безпеки праці є забезпечення охорони здоров'я туристів та безпеки праці працюючих. Об'єктами стандартизації є вимоги, норми безпеки праці й виробничої санітарії, запобіжні пристосування й інші засоби захисту працюючих з урахуванням специфіки виконуваних робіт.

3. КАТЕГОРІЇ НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Нормативно-технічна документація з безпеки праці підрозділяється на такі категорії: державні (Держстандарт); галузеві (ГОСТ); технічні умови (ТУ).

У Державній стандартизації для ССБП встановлена система, зашифрована під цифрою 12, і п'ять діючих підсистем, що мають шифр підсистеми, найменування підсистеми:

У Державній стандартизації для ССБП встановлена система, зашифрована під цифрою 12, і п'ять діючих підсистем, що мають: шифр підсистеми, найменування підсистеми:

0. організаційно-методичні стандарти;
1. стандарти вимог і норм по видам небезпечних і шкідливих виробничих факторів;
2. стандарти вимог безпеки до виробничого обладнання;
3. стандарти вимог безпеки до виробничих процесів;
4. стандарти вимог безпеки до засобів захисту робітників;
5. стандарти вимог безпеки до будівель та споруд; 6-9 - резерв.

Для практичного використання стандарту слід знати шифр підсистеми, порядковий номер стандарту й рік реєстрації (рис. 1.2). Вимоги, встановлені стандартами ССБП відповідно до області їх поширення, мають бути враховані в стандартах і технічних умовах за ДСТ, нормативно-технічній, конструкторській, технологічній і проектній документаціях. ССБП не виключає дії норм і правил, затверджених органами державного нагляду відповідно до положення про ці органи.

Упровадження стандартів ССБП, що встановлюють вимоги безпеки на робочих місцях, здійснюється на основі плану організаційно-технічних заходів, які розроблялися службами охорони праці головного енергетика, головного механіка та іншими, а потім затверджувалися керівником підприємства. Роботи, включені до плану організаційно-технічних заходів щодо впровадження стандартів, мають бути враховані в планах підприємств по розділах

виробництва, нової техніки, капітального будівництва, матеріально-технічного постачання, підготовки кадрів; у комплексних планах поліпшення умов охорони праці та санітарно-оздоровчих заходів: в угодах з охорони праці, прикладених до колективних договорів: у планах соціально-економічного розвитку перед прийняттям.

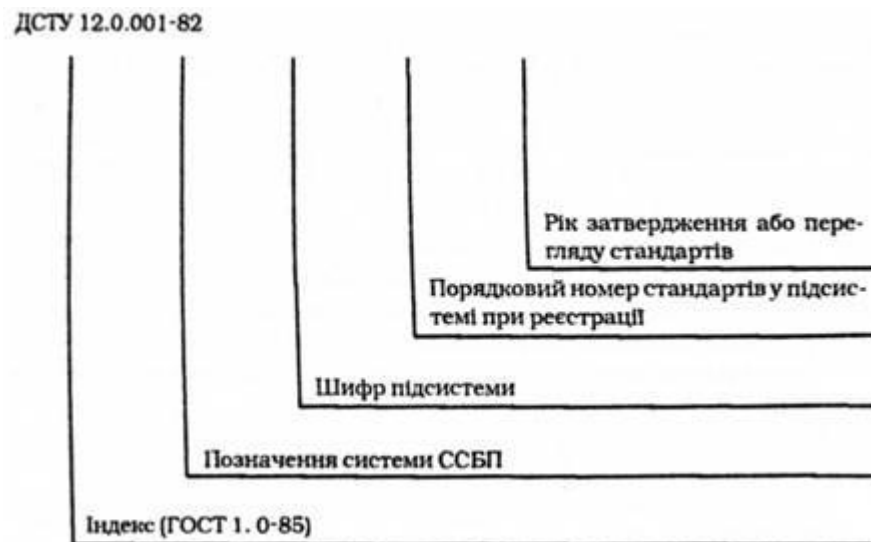

Рис. 2.1. Структура позначення стандартів ССБП.

4. РОЗРОБКА ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОБОТАМИ З УПРОВАДЖЕННЯ СТАНДАРТІВ

Загальне управління роботами з упровадження стандартів ССБП здійснює керівник або головний інженер туристського комплексу.

Стандарти підприємств по безпеці праці (СПП БП) є основними регламентуючими документами системи управління охороною праці та використовуються як організаційно-методична, техніко-економічна й правова основа системи. У цих стандартах визначені вимоги організаційно-методичного характеру, тобто до порядку й змісту організації робіт із забезпечення безпеки праці та тільки на даному підприємстві.

Об'єктами стандартизації на рівні підприємства в основному є:

- Організація роботи щодо забезпечення безпеки праці на підприємстві;
- Планування роботи з безпеки праці на підприємстві;
- Організація навчання та інструктажу працюючих з безпеки праці;
- Організація контролю за безпекою праці; порядок нагляду за об'єктами підвищеної небезпеки;
- Організація роботи щодо забезпечення пожежної безпеки на підприємстві;
- Вимоги до забезпечення, експлуатації, догляду та утримання засобів індивідуального захисту на виробництві.

Загальне керівництво розробкою СПП БП здійснюється керівником (або заступником) підприємства. Організаційно-методичне управління виконує служба охорони праці або, залежно від конкретних умов, спеціально призначені керівником підприємства особи.

Перелік планованих до розробки СПП БП включається окремим розділом у річні плани по стандартизації підприємства, а за їх відсутності складається самостійний річний план розробки СПП БП на основі перспективного плану підприємства з розробки до впровадження СПП БП.

Розробка стандарту підприємства починається з аналізу фактичного рівня стану охорони праці на підприємстві. При цьому необхідно проаналізувати ефективність раніше проведених на підприємстві технічних, організаційних й економічних заходів щодо забезпечення безпечних умов праці.

Розробка стандарту підприємства здійснюється комісією (робочою групою) під керівництвом головного інженера. Основними вихідними даними є діючі норми та правила з охорони праці. Стандарт підприємства затверджується керівником (заступником керівника), вводиться в дію наказом, що встановлює дату його впровадження. План організаційно-технічних заходів розробляється за необхідності й також затверджується керівником підприємства. СПП БП можуть затверджуватися без обмеження терміну дії або на обмежений строк.

Стандарти підприємств ССБТ не розробляються на вимоги і норми за видами небезпечних і шкідливих виробничих факторів, а також на вимоги безпеки до виробничого обладнання, що випускається підприємством, і до технологічних процесів. Ці об'єкти підлягають стандартизації державними і галузевими стандартами. За основу при розробці стандартів підприємств беруть діючі нормативи, але тільки в бік підвищення вимог безпеки праці.

В системі Мінавтодор РРФСР встановлено порядок, при якому розробка СТП ССБТ в організаціях і на підприємствах проводиться переважно на основі типових стандартів підприємств з безпеки праці - ТСТП ССБТ. Визначено головні і базові організації зі стандартизації. Ними переважно розробляються типові стандарти підприємств з безпеки праці - ТСТП ССБТ.

Стандарт (ГОСТ, ОСТ, РСТ, СТП) вважається впровадженим в організації, якщо встановлені ним норми, показники і вимоги застосовуються відповідно до області поширення. Якщо не виконується стабільно хоча б один показник (вимога), стандарт не рахується впровадженим.

Контроль за дотриманням та впровадженням стандартів здійснюється територіальними органами Держстандарту спільно з технічною інспекцією праці профспілок та іншими органами державного нагляду, а також міністерствами і відомствами.

5. МІЖДЕРЖАВНІ СТАНДАРТИ ССБП

Міждержавні стандарти розробляють згідно з планом державної стандартизації України (міждержавної частини). Технічне завдання (далі - ТЗ) розробляють згідно з ДСТУ 1.2-2003 (узгоджується тільки з організаціями, що діють в Україні). Технічне завдання на розроблення стандарту слід узгоджувати з органами державного нагляду, напрямки діяльності яких стосуються вимог стандарту. Проект міждержавного стандарту та пояснювальну записку до нього на всіх етапах розробляють російською мовою.

З остаточною редакцією розробником надається і автентичний текст проекту міждержавного стандарту українською мовою. Вимоги до побудови, викладення та оформлення визначені ГОСТ 1.5, порядок узгодження і затвердження - ДСТУ 1.2, ГОСТ 1.0 та ДСТУ 3281, реєстрації ПМГ-03. Останню сторінку проекту стандарту виконують відповідно до додатка А. ДСТУ 3281. Пояснювальну записку оформляють згідно з ДСТУ 1.2. Нормативні посилання на ДСТУ та інші нормативні акти, затверджені органами державного нагляду України, в міждержавному стандарті не допускаються.

Стандарт отримує статус міждержавного за умови прийняття його Міждержавною радою із стандартизації, метрології, сертифікації (далі -МДР), а в галузі будівництва - Міждержавною науково-технічною комісією із стандартизації і технічного нормування в будівництві (далі -МНТКС). Такий стандарт дістає позначення ГОСТ. Прийнятий ГОСТ видається російською мовою з автентичним текстом українською мовою.

До переліку організацій (підприємств), яким проект стандарту буде направлений на відгук, залежно від об'єкта стандартизації та виду стандарту включають організації України з якими проект стандарту потрібно узгодити та головні організації (підприємства), що розробляють і виготовляють продукцію, яка є об'єктом стандартизації, за умови, що вони не є розробниками стандарту.

Міждержавні стандарти системи безпеки праці:

1. ГОСТ 120.003-74 «ССБТ Опасные и вредные производственные факторы. Классификация».
2. ГОСТ 12.1.003-83 «ССБТ. Шум. Общие требования безопасности».
3. ГОСТ 12.1.005-88 «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны».
4. ГОСТ 12.1.006-84 «ССБТ. Электромагнитные поля радиочастот. Допустимые уровни на рабочих местах и требования к проведению контроля».
5. ГОСТ 12.1.007-76 «ССБТ. Вредные вещества. Классификация и общие требования безопасности».
6. ГОСТ 12.1.012-90 «ССБТ. Вибрационная безопасность. Общие требования».
7. ГОСТ 12.1.019-79 «ССБТ. Электробезопасность. Общие требования и номенклатура видов защиты».
8. ГОСТ 12.1.029-80 «ССБТ. Средства и методы защиты от шума. Классификация».
9. ГОСТ 12.1.036-81 «ССБТ. Шум. Допустимые уровни в жилых и общественных зданиях».
10. ГОСТ 12.2.003-91 «ССБТ. Оборудование производственное. Общие требования безопасности».
11. ГОСТ 12.2.061-81 «ССБТ. Оборудование производственное. Общие требования безопасности к рабочим местам».

Державні стандарти України з безпеки праці:

1. ДСТУ 2156-93 «ССБП. Безпечність промислових підприємств. Терміни і визначення».

2. ДСТУ 2272-93 «ССБП. Пожежна безпека. Терміни і визначення».
3. ДСТУ 2293-93 «ССБП. Охорона праці. Терміни та визначення».
4. ДСТУ 2300-93 «ССБП. Вібрація. Терміни та визначення».
5. ДСТУ 2325-93 «ССБП. Шум. Терміни та визначення».

ВИСНОВКИ

Отже, загально-технічні та організаційно-методичні стандарти, як правило, об'єднують в комплекси (системи) стандартів для нормативного забезпечення в певній галузі діяльності. Їх використання дає можливість спростити розробку, конструювання і підготовку виробництва нових виробів, скоротити виробничі цикли, здешевити і поруч з тим підвищити якість вдосконаленої продукції. Подальший розвиток стандартизації веде до створення великих комплексів, що охоплюють цілі галузі, а часто такі комплекси стають і міжгалузевими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жидецький, В. Ц. Основи охорони праці : підручник / В. Ц. Жидецький. - Вид. 3-є, перероб. і доп. - Львів : Українська академія друкарства, 2006. - 320 с.
2. Запорожець О.І.,Протоєрейський О.С.,Франчук Г.М.,Боровик І.М. Основи охорони праці.Підручник / О.І.Запорожець, О.С.Протоєрейський, Г.М.Франчук, І.М. Боровик.-К.:Центр учбової літератури,2009.-264с.
3. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги. Навчальний посібник/ Д.В.Зеркалов. – К.: «Основа». 2011. – 551 с.